

Případová studie zapojení žáků a rodičů do organizace a činnosti školy Via Libertatis v proměnách pandemické doby

V Nelahozevsi 14.12.2021

Autoři:

Mgr. Petra Vanžurová, ředitelka školy

Martina Nováková, ředitelka z.ú.

Jana Krejsová, DiS, vedoucí učitelka MŠ

Obsah:

O škole Via libertatis, jejím založení a vzniku z rodičovské komunity 3
Vznik školy, společenství zakladatelů a změna v době pandemie 3
Pedagogický sbor, vize a mise školy 3

Jak se rodiny stávají součástí školy - počátek a podmínky spolupráce 5
Úvodní pohovor před přijetím do MŠ 5
Propojení MŠ a ZŠ za účasti a s podporou rodin 7
Další vzdělávání rodičů a seznámení s principy Montessori pedagogiky 9
Otcové a muži vůbec jako důležitá součást komunity školy 11
Další společné akce školy za účasti rodin 11
Zapojení rodiny žáka ZŠ 14
Jak se změnilo zapojení rodin v průběhu pandemie 14

Klima ve škole 16
Co je školní klima a jak na něm pracujeme 16
Tvorba klimatu při aplikaci distančního vzdělávání. 17

Samosprávné orgány žáků 17
Školní parlament 17

Společné hodnocení pokroku ve vzdělávání žáka 19
Tripartitní schůzky 19

Závěr - podporující komunita rodičů a partnerství všech aktérů vzdělávání jako základní a nezbytný inovativní prvek současného školství 19
Prvky, které škola považujeme za inovativní a doba jejich využití 19
Cíle, jichž chceme dosáhnout 20
Zdroje a použitá literatura 21

1. O škole Via libertatis, jejím založení a vzniku z rodičovské komunity

1.1. Vznik školy, společenství zakladatelů a změna v době pandemie

Základní škola a Mateřská škola Via Libertatis, z.ú., se sídlem v Nelahozevsi, byla v roce 2015 založena jako “pokračování” projektu nejprve mateřského centra a následně dětské hlídací skupiny založené na principech respektující výchovy a montessori pedagogiky. Společně s blížícím se nástupem dětí do ZŠ začala skupina rodičů řešit možnosti vzniku základní školy založené na totožných principech. Vzniklo neformální společenství zakladatelů složené z rodičů a sympatizantů mateřského a hlídacího centra a společně, na základě vysoké vnitřní motivace zapojených rodin, vznikla základní a mateřská škola zapsaná do rejstříku škol.

Za 7 let fungování se komunita rodin značně rozrostla. Motivace a soudržnost společenství už není tak veliká jako na začátku. Přesto se dále snažíme udržet zapojení rodičů do života školy. V tuto chvíli navštěvuje základní školu 39 žáků 1.- 8. ročníku, mateřskou školu pak 30 dětí ve dvou třídách. Na dalších stránkách této studie bychom se rádi podělili o způsoby, jimiž rozvíjíme sounáležitost rodičů, rodin, pedagogů a žáků k naší škole.

1.2. Pedagogický sbor, vize a mise školy

Jedním z kroků, které vnímáme jako velmi důležité, je budování vysoce motivovaného a neustále se učícího pedagogického sboru. Velká část pedagogického sboru vzešla z řad rodičů našich dětí a žáků, někteří dokonce z prvotního společenství zakladatelů. Samozřejmě po doplnění nezbytné kvalifikace. Motivovaní lidé nadšení do práce s dětmi se stali neméně motivovanými učiteli a asistenty pedagoga. Za poslední 2 roky se díky přechodu žáků na druhý stupeň počty pedagogických pracovníků zdvojnásobily a někteří naši zakládající pedagogové také odešli. Vyvstala naléhavá potřeba sladit očekávání, směřování a cíle nově vzniklého kolektivu tak, abychom všichni “táhli za jeden provaz”.

Stejně jako od žáků, i od pedagogů vyžadujeme vysokou míru zapojení se do života školy a především vysokou míru zodpovědnosti za vykonanou práci. To lze jen v případě, že každý z nás je v souladu s vizí a misí školy a neustále se odborně i lidsky vyvíjí.

Škola byla od počátku řízena značně integrativně a demokraticky. Proto i tvorba vize a mise školy je prací celého pedagogického sboru. Vytvořili jsme tvůrčí skupiny na základě přijaté zodpovědnosti za dílčí části školy (malá a velká třída MŠ, jednotlivá trojročí ZŠ). Jednotlivé skupiny připravily souhrn oblastí, v nichž se cítí kompetentní a zodpovědné. Vytyčily cíle svého působení a důležité body výchovy a vzdělávání. Definovaly, co potřebují pro to, aby mohly zabezpečit rozvoj potenciálu všech našich dětí a žáků. Po vzájemném představení dílčích vizí a diskuzi byly prezentace doplněny o profil absolventa jednotlivých stupňů, nutné vybavení, nároky na pedagogy, žáky i rodiče.

Nyní máme přehledně stanoveny naše priority a cíle. Jsme tak schopni je lépe sdělit zájemcům o vzdělávání v naší škole stejně jako budoucím kolegům a hlavně se za ně a jejich naplňování cítíme osobně zodpovědní, protože jsme jejich autory.

Jedním z problémů, nad nímž proběhla bouřlivá diskuze, byla i distanční výuka a připravenost školy na její možné opakování. Škola postavená na úzkém a otevřeném kontaktu všech aktérů vzdělávání tyto hodnoty jen obtížně převádí do virtuální světa. Nicméně není možné nad fenoménem všeobecné digitalizace zavírat oči. Distanční výuku vnímáme jako velkou výzvu pro naši školu a jako široký prostor pro náš další rozvoj. Nákup IT technologie a notebooků pro všechny žáky a vzdělávání pedagogů v použití nejrůznějších technologií je jen pouhým začátkem. Důležitějším problémem se jeví obtížná práce na klimatu školy a motivaci žáků k učení a seberozvoji prováděná přes skla obrazovek bez blízkého osobního kontaktu. Navíc důležitým specifikem montessori pedagogiky je praktická práce s montessori materiálem. Někteří rodiče byli v rámci distanční výuky ochotni vytvářet pro své děti improvizovaný výukový materiál, ale ne vše jde vyrobit a nahradit. Distančně lze jen těžko naplnit Konfuciovo: “Co slyším, to zapomenu. Co vidím, si pamatuji. Co si vyzkouším, tomu rozumím.”

2. Jak se rodiny stávají součástí školy - počátek a podmínky spolupráce

2.1. Úvodní pohovor před přijetím do MŠ

Rodiny, které mají zájem o přijetí dítěte do MŠ nebo do ZŠ, prochází vstupním pohovorem. V posledních letech do ZŠ přijímáme pouze děti, které absolvovaly naši mateřskou školu. Při tvorbě již zmiňované mise a vize školy jsme definovali profil ideálního absolventa mateřské školy, u něhož se dá předpokládat, že dobře zvládne přestup mezi stupni vzdělání. Zhodnotlili jsme, co pro rozvoj dovedností potřebných v základní škole může udělat škola mateřská a podle toho provádíme na konci a v průběhu předškolního vzdělávání diagnostiku dětí a předkládáme jim vzdělávací materiál. Profil absolventa MŠ pak je vhodným konceptem, s nímž seznamujeme zájemce o přijetí do MŠ. Zjišťujeme, zejména při úvodním pohovoru rodiny se zřizovatelkou, zda chtějí, aby jejich dítě šlo právě touto cestou vzdělávání a výchovy. Zda to, o co se společně snažíme, je i to, co si pro své dítě přejí a o čem jsou přesvědčeni, že je v nejlepším souladu s potřebami, hodnotami a postoji rodiny. Víme dobře, že pedagogika založená na myšlenkách a principech Marie Montessori může být vhodná pro většinu dětí, nikoli však pro každého rodiče. Často se setkáváme se zkreslenými informacemi. Rodiče pak mohou být z dění ve školce či škole rozčarováni. Proto po úvodním pohovoru následuje půldenní zkušební pobyt celé rodiny v naší MŠ. Celé rodiny proto, že většinou věci ohledně výchovy v rodinách řeší matky. Otcové často nesou břemeno financování rodiny. Je pro nás důležité, aby i otec, který většinou platí školné a investuje peníze, které osobně vydělal, do vzdělání svého dítěte, byl přesvědčen o tom, že investuje správně. V průběhu úvodního pobytu zřizovatelka rodinu provede školkou a odpoví rodičům na všechny otázky, které je při pozorování procesu výchovy a vzdělávání ve škole napadnou. Rodiče a děti mohou tak pozorovat způsob práce s dětmi, případně se do některých aktivit také zapojit. Na závěr pobytu se pak znovu sejdou se zřizovatelkou, aby došlo k zodpovězení případných otázek a rodina se tak mohla rozhodnout, jestli je naše MŠ opravdu to, co hledají. Teprve ve chvíli, kdy se rodina a zřizovatelka shodnou na tom, že rodina a škola má podobné hodnoty, postupy a postoje, následuje žádost o přijetí dítěte a zápis dle platné legislativy.

V souvislosti s pandemickou situací jsme byli nuceni průběh přijímacího postupu pozměnit. Jeden rok jsme pohovory s rodinami realizovali online. Rodiny neměly možnost se podívat

do prostředí, setkat se s pedagogy. I přes dlouhou dobu trvání jednotlivých rozhovorů se nepodařilo uspokojivě vše popsat, některé otázky rodiny ani nenapadly. Výsledkem byla snížená ochota spolupracovat se školou, velký osobní odstup, mnoho nejasností, nedůvěra ze strany rodiny vůči škole a nezřídka překvapení rodičů při zážitku skutečného fungování MŠ. Škola postavená na respektu a úctě k dítěti funguje jinak, než školy praktikující autokratický přístup vůči dětem. U mnoha rodin šlo o zápis prvorozeného dítěte a jedinou jejich zkušeností s fungováním mateřské školy byly časem už zkreslené a pozapomenuté vzpomínky na vlastní docházku do MŠ. Výsledkem takto vedeného přijímacího řízení pak byl v září odchod několika rodin, které si až přímo v MŠ uvědomily, že naše školka není to, co si pro své dítě přejí.

Po těchto tristních zkušenostech jsme se další rok jsme se pokusili zrealizovat setkání s rodiči jinak. Návštěvy třetích osob v době výuky MŠ byly platnou legislativou zakázány, proto jsme zrealizovali setkání se zájemci v menších skupinách na zahradě MŠ, s krátkou exkurzí do prosto MŠ mimo provozní dobu. Seznámili jsme se tak s rodiči, ale ne s dětmi. Byl větší prostor na otázky, na navázání osobnějších vztahů, na vysvětlení základů Montessori pedagogiky a postupu adaptace dětí v MŠ. Tento způsob se ukázal efektivnějším, ale i tak nedostatečným. Rodiče často přicházejí s domněnkou, že Montessori pedagogika je bezhraniční výchova a že dětem nenastavuje žádná pravidla a mantinely. Někteří z nich, sami praktikující bezhraniční výchovu, tak získají dojem, že je budeme v jejich snažení následovat. Dochází pak k překvapení, když jsou svědky toho, jak děti vedeme k tomu, že mají velkou svobodu, ale jejich osobní svoboda končí tam, kde začíná svoboda druhého člověka. A má-li se ve školce společně vzdělávat 30 dětí, musí být nastolena jasná a smysluplná pravidla. Protože zájemci o přijetí do MŠ nezažili na “vlastní kůži” jednání pedagogů s dětmi a řešení problémových situací pedagogem a nastavování hranic, byli překvapeni a někteří z nich spolupráci ukončili.

Škola zaměřená na montessori pedagogiku, která se zejména při výchově nejmladších dětí zaměřuje na praktický nácvik práce s montessori materiálem, prostě musí ukazovat zájemcům o přijetí do MŠ školku prakticky. Jakákoli jiná cesta popírá její základní principy. Ovšem nedá se vyloučit, že se podobná situace v budoucnu zopakuje. Je to další velká výzva, kterou nám tato doba přináší a nelze se tvářit, že ji nevidíme. Ovšem nelze ani tvrdit, že jsme objevili způsob, jak se s ní vyrovnat.

2.2. Propojení MŠ a ZŠ za účasti a s podporou rodin

V posledních letech se nám daří naplnit první ročník ZŠ dětmi přicházejícími z naší MŠ. Výhody již byly zmíněny výše. Rádi bychom zmínili naše přechodové rituály.

Před samotným zápisem do školy se konají v MŠ tripartitní schůzky předškoláků, jejich rodičů a pedagogů MŠ. Společně probíráme dovednosti a znalosti dítěte, jeho chuť a připravenost na nástup do školy. Každý předškolák má své portfolio, kam si ukládá pracovní listy a pokud chce, tak i výkresy. Děti se s rodiči dělí o výsledky své práce, proto je součástí diagnostiky a společné tripartity i setkání u portfolií. Připravíme menší občerstvení a samy děti prezentují rodičům, co jim šlo, s čím bojovaly a nad čím vyzrály. Tato setkání se konají v lednu a v květnu. Je to určité ohlédnutí se a zamyšlení se nad vývojem dítěte, zhodnocení co mu jde a kde je třeba mu pomoci, aby věci zvládalo lépe.

Pokud se rodiče rozhodnou, že se jejich dítě bude i nadále vzdělávat v montessori prostředí a že je zralé na nástup do ZŠ, domlouváme jeho návštěvu ve vyučování školy. Předškoláci přichází na dvoudenní dopolední pobyt. Naše základní škola je ve své podstatě malotřídka - v jedné skupině jsou spojeny 2 - 3 ročníky. V ideálním případě se do prvního trojročí dostaví vždy jen jeden předškolák. Vzhledem k tomu, že své budoucí spolužáky zná - z jejich předchozích let v MŠ, ale také z každodenního společného pobytu na školní zahradě, kde se potkává školka i školní družina - není zde pro něj neznámá společnost a snadno se tak zapojí do práce. Stejně jako jeho budoucí spolužáci se účastní lekcí, nahlédne do povinností školáka a průvodce má možnost zjistit, na jaké úrovni se dítě aktuálně nachází. Žáci prvního trojročí se mladšího spolužáka s radostí a péčí ujímají a provádí jej společným dnem. Jsou rádi, když mohou ukázat prostředí školy, předčítají z knih, zapojují dítě do své práce nebo mu pomáhají s jeho činnostmi.
Rodiče předškolních dětí jsou také zváni, aby nahlédli do chodu prvního trojročí. Obvykle však v jiný den, než jejich dítě. Předcházíme tím potřebě rodičů zasahovat do činností dětí a umožňujeme jim “pouze” pozorovat. V době oběda pak mají rodiče možnost pokládat učiteli otázky, které je během dopoledne napadly.

Pokud epidemiologická situace dovolí, žáci ZŠ se podílí na přípravě a realizace zápisu do prvního ročníku. Po dohodě s průvodci školy vzniká několik stanovišť, kde budoucí školáci

mohou hravou formou předvést své dovednosti potřebné pro vstup do školy. Díky spolupráci mezi pedagogy MŠ a ZŠ již víme předem, jaká je dosažená úroveň jednotlivých dětí. Můžeme tak žákům školy ponechat velkou míru autonomie při pořádání tohoto významného dne.

Významnou společnou akcí celé naší komunity školy a všech jejích součástí je závěrečná letní slavnost - tzv. Vyvádění předškoláků. Náplň tématicky vychází z programu MŠ. Žáci ZŠ jsou pak zapojeni do přípravy “stezky” - překážkové dráhy, která symbolizuje přechod dítěte z MŠ do ZŠ. Bez nadsázky by se tato cesta dala nazvat přechodovým rituálem. Stezka není snadná, tak jako život sám. Ale okolo stojí budoucí spolužáci, žáci školy. Stejně jako ve skutečném životě, kdy vždy budou nablízku přátelé, kteří mohou podat pomocnou ruku. V závěru dítě dostává pamětní list, malý dárek v podobě knihy a pasováním průvodcem prvního trojročí je přijato mezi školáky.
Rodiny připravují pro tuto akci pohoštění a pomáhají s přípravou divadelního představení. Celá akce je zakončena společným piknikem na školní zahradě, večerním táborákem a přespáním v areálu. Tato akce je velkou školní slavností, provází ji dojetí, navazování neformálních vztahů a vznikají přátelství mezi rodinami, které často přetrvají i poté, co se cesty rodiny a školy rozdělí. Rodiče poznávají pedagogy v jiných situacích, než je každodenní provoz MŠ a ZŠ. Vzniká tak skutečná komunita, společenství lidí, kteří si důvěřují, mají sdílejí podobné hodnoty a postoje. A děti z MŠ se jako mávnutím kouzelného proutku stávají žáky. Vědí, kam jdou, kdo a co je tam čeká. Jsou hrdé na svůj nový status a těší se na další vzdělávání. Rodiči nových školáků jsou často dojati a přivádějí na společnou akci i další rodinné příslušníky. Pro širší rodinu je často uklidňující, když znají provoz naší školy pouze z vyprávění, že se s námi setkají osobně. Vědí, že jsme obyčejní lidé, že nás naše práce baví a dáváme do ní to nejlepší z nás. S odvahou a důvěrou se pak dokáží ptát na to, co je ve vyprávění rodičů a dětí znepokojuje, protože je to jiné, než na co byli zvyklí (zejména prarodiče našich dětí). Často zjišťujeme, že vyznáváme stejné hodnoty, jen starší generaci dřív nenapadlo, že je lze převést i do školního prostředí.

V době pandemie nebylo možné Vyvádění předškoláků realizovat vůbec, nebo jen v omezené míře. Soudržnost komunity viditelně zeslábla. Snížila se důvěra, otevřenost vzájemné komunikace. Komunitní akce školy považujeme za klíčové pro posilování spolupráce rodiny a školy. Nejméně jednou za rok při této akci je nezbytně nutné se společně sejít, navzájem si “dobít baterky”, podpořit se v tom, že si stále rozumíme a děláme to nejlepší pro děti, které jsou středobodem všeho školního i rodinného dění.

2.3. Další vzdělávání rodičů a seznámení s principy Montessori pedagogiky

Naše organizace nabízí rodičům možnost účastnit se společných vzdělávacích akcí - v minulosti to byly např. kurzy Zkušeností k respektování (lektorováno Evou Lukavskou ze společnosti Koventina o.p.s.), Agrese je OK I a II (lektorováno Evženem Novým z Ligy otevřených mužů), kurz Mindfulness (lektorováno Michalem Zemancem). Společné vzdělávání rodičů a pedagogů pomáhá navazovat neformální otevřené vztahy, které podporují komunitní sounáležitost. Tyto aktivity pandemie a nejistá postpandemická budoucnost školy značně omezila. Nelze si zavázat lektory pro budoucí semináře, když nikdo neví, zda je bude možné realizovat. A sebezkušenostně zaměřené vzdělávání vedené distanční formou postrádá smysl. Právě v interakci s dalšími účastníky jedinec nejvíc roste. A distančně k interakci dochází pouze omezeně.

Podle našich zkušeností i zkušeností z jiných montessori základních škol je právě propojení s montessori mateřskou školou velkým kladem. Nově příchozí děti jsou zvyklé na způsob práce s pomůckami, přijaly zodpovědnost za své učení. Dalšími výhodami je také vzájemná provázanost všech stupňů vzdělávání. “Zlí jazykové” tvrdí, že přeci není normální, aby se žák třeba ještě ve 4. třídě do školy těšil. Všichni rodiče chtějí pro své děti to nejlepší, a když mají pocit, že se školou není něco v pořádku, potřebují ujištění, vysvětlení a podporu nejlépe okamžitě. Aby získali jistotu a důvěru ke škole, je vhodné, aby hlouběji pronikli do zákonitostí montessori pedagogiky. Proto již druhým rokem v MŠ probíhá seminář pro rodiče, který je zaměřený na teorii i praxi montessori pedagogiky a navazuje na něj seminář pořádaný pro rodiče žáků ZŠ.

V MŠ se seminář koná vždy na začátku školního roku. Obsahuje šest lekcí, přičemž každé setkání trvá tři hodiny. Každá lekce je pak zaměřena na jednu vzdělávací oblast, kdy rodiče nejdříve projdou stručnou teorií a následně jsou seznámeni s pomůckami a přínosem jednotlivých činností pro dítě. Rodiče si mohou si vyzkoušet pracovat s pomůckami a zkoumat je. Na základě této zkušenosti jsou pak zodpovězeny další dotazy a tím se prohlubuje pochopení tohoto stylu vzdělávání a výchovy. Součástí semináře je i vzájemné sdílení, které pomáhá k porozumění situaci druhých.
Z kurzu pak odcházejí rodiče, kteří mají povědomost o směřování dítěte, jeho senzitivních období a jsou více napojeni a otevřeni pro spolupráci s pedagogy školy.

V ZŠ vzdělávání rodičů evokuje stejnou atmosféru, kterou pedagog navozuje při vzdělávání dětí. Základem montessori pedagogiky je prezentace tak zvaných Velkých příběhů. Hned první Velký příběh motivuje i rodiče k účasti na navazujících seminářích o montessori pedagogice ve škole. V naší ZŠ jsou zaměřeny na specifika výuky žáků ve věku 6 - 9 let: po úvodním teoretickém semináři následují zbývající Velké příběhy a ukázky na ně navazujících klíčových lekcí z jednotlivých oborů Kosmické výchovy (Země a vesmír, život na Zemi, příchod člověka, jazyk, matematika). Rodiče tak mohou nahlédnout do způsobu vzdělávání svých dětí ve škole, sami zakusí práci s používanými montessori pomůckami.

Poznání principů, jimiž se při přípravě a vedení výuky řídíme, napomáhá také ve spolupráci rodičů a pedagogů. Rodičům navíc dodává jistotu a přehled. Vědí, co a jak se jejich potomek učí a ujistí se, že je to stále to nejlepší, co pro své dítě chtějí.

Je nesmírně důležité, aby se stále obnovovala důvěra rodičů ke škole a nastavený vzdělávací proces a styl. Jejich případné pochybnosti s postupem jejich dítěte do vyšších a vyšších ročníků, a také pod tlakem neinformovaného okolí, jsou stále silnější. Nejsou-li opakovaně ujišťováni prostřednictvím kontaktu se školou a pozorováním pokroku svého dítěte o tom, že je vše na dobré cestě, mohou tlaku a strachu podlehnout a školu opustit. Každý z nich chce pro své dítě to nejlepší. Generace současných rodičů byla ve škole vyučována a vychovávána pomocí memorování znalostí bez valného pochopení a prožití a pomocí autority z pozice moci. Potřebují se opakovaně ujišťovat, že i když jsou jejich děti vychovávány a vzdělávány partnersky a jinými technikami a metodami, získají základ nutný

pro další život a vzdělávání. A jako bonus neztratí vrozenou dětskou chuť a schopnost se učit, objevovat svět a jít hledat si vlastní cestu vyrůstající z jejich vnitřní motivace.

2.4. Otcové a muži vůbec jako důležitá součást komunity školy

Ve školství jako takovém je větší zastoupení žen než mužů. V našem pedagogickém sboru tomu bohužel zatím není jinak. V posledním školním roce naše škola získala z řad rodičů jednoho kvalifikovaného učitele a dva odborníky z praxe. Tito dva odborníci provázejí žáky taji IT technologií. Muži jsou, zejména pro dospívající žáky, důležitými a nepostradatelnými vzory. Podařilo se nám ve spolupráci s Ligou otevřených mužů realizovat dopoledne pro táty s dětmi. Otcové byli vyzváni, aby se odpoledne zúčastnili pouze s jedním dítětem. Akce měla velký úspěch a tátové nám poskytli krásné zpětné vazby. Jednou z důležitých reakcí byla potřeba akci zopakovat, aby se mohly zúčastnit další děti zapojených otců. Tátové v rodinách poměrně často chybí, nebo v důsledku zaměstnání přicházejí domů pozdě. Mít tak svého otce na celé jedno dopoledne jen pro sebe, je velký a důležitý zážitek pro každé dítě. Věk zúčastněných dětí se pohyboval od 4 do 8 let. Pevně věříme, že nám pandemie v budoucnu dovolí, abychom podobné akce zopakovali ještě mnohokrát.
Tatínky se snažíme do různých aktivit s dětmi zapojovat už od MŠ. Po nástupu dítěte do MŠ bývají ještě zvědaví, chtějí zkoumat, co nového jejich dítěti i jim samotným může školka nabídnout. Postupem času, vlivem životní rutiny jejich zájem opadá, narodí se další sourozenci dítěte, proto je třeba zájem otců podchytit včas a průběžně ho posilovat a živit. Jednou z činností, které jsme tatínkům nabídli, je čtení příběhů při odpoledním odpočívání v MŠ, nebo otcovské přespání s dětmi ve školce. Tato akce je organizována společně s pedagogem MŠ. Děti prostředí dobře znají, mohou být více uvolněné, hrát si s ostatními dětmi. V tuto chvíli mají tátové možnost společného sdílení a zároveň péče o svého potomka.

2.5. Další společné akce školy za účasti rodin

Během roku probíhají různé další komunitní akce, jako např. oslava Mikuláše a jarní cyklovýlet.

Velmi oblíbenou pravidelnou akcí je sv. Martin, při kterém se s dětmi domlouváme na aktivitách, které rodičům chceme ukázat (zpěv, hraní divadla). Poté společně jdou cestu světel, na jejímž konci čeká sv. Martin. Děti si sami vybírají, zda chtějí cestu jít sami, s kamarády či rodiči. Není výjimkou, že si ji někdo projde i dvakrát.

Z důvodů zhoršené pandemické situace jsme prozatím museli odložit konání dalších společných akcí pro děti, žáky a jejich rodiny, jako je například podzimní Jablkobraní, které je plánováno na září. Na této slavnosti bude možné ochutnat různé druhy jablek, štrůdlů a moštů. Rodiny se budou moci zapojit a společně si pak opéct jablko nad ohněm.
Na jaře plánujeme Vynášení Morany, kdy děti a žáci vyrobí Moranu a všichni společně, za doprovodu zpěvu a hudebních nástrojů, ji hodí do řeky.

Velikonoce zpestří Vajíčkobraní, které bude mít podobu šipkované. S pomocí žáku ZŠ vyznačíme cestu, připravíme úkoly a na konci cesty čeká hledání vajíček a piknik. Opět počítáme s účastí rodičů, kteří se mohou zapojit u jednotlivých úkolů, být s dětmi a nebo na ně čekat na cílové čáře s občerstvením.

Celoroční program akcí MŠ a ZŠ přístupných rodičům a rodinným příslušníkům dětí a žáků

měsíc	akce MŠ	akce ZŠ
září	jablkobraní	první školní den vodácký víkend
říjen	brigáda - úprava zahrady, příprava na zimu	
listopad	slavnost sv. Martina (pro ZŠ možnost zapojení se)	tripartity školáků
prosinec	rozsvícení stromku před sv. Mikulášem Vánoční besídka	
leden	tripartity předškoláků	
březen	vynášení Morany	
duben	vajíčkobraní	tripartity školáků
květen	setkání u portfolií	cyklovýlet s piknikem
	jarní brigáda na zahradě	
červen	Vyvádění předškoláků	

2.6. Zapojení rodiny žáka ZŠ

První školní den tradičně zahajujeme piknikem. Starší děti již samostatně, bez přítomnosti rodičů. V prvním trojročí jsou však rodiny zvány a vítány. Všichni přítomní se zapojí do vyprávění prvního Velkého příběhu (motivační příběh o vzniku vesmíru, Země a “zákonů”, které řídí chod vesmíru). Během následného pikniku si žáci mohou společně pohrát a popovídat si, zatímco rodiče jsou seznámeni s organizací školního roku.

Aktivity základní školy zaměřené na vzájemné poznávání rodin jsou na rozdíl od těch “školkových” pořádány také mimo prostory školy. Nejlépe se ujalo společné sjíždění řeky - z jednodenní akce se postupně stává víkendové zahájení školního roku, do něhož se zapojují celé rodiny.

2.7. Jak se změnilo zapojení rodin v průběhu pandemie

Díky pandemické situaci se i školka musela uchýlit k distančnímu vzdělávání. V MŠ jsou povinně vzdělávány pouze děti předškolního věku. V naší MŠ jsme přistoupili k on-line lekcím trochu jinak. Cílem bylo zapojit co nejširší spektrum dětí. Proto jsme naplánovali denní program, kde rodiče mohli vybrat lekce vhodné pro jejich děti. Lekce pro předškoláky byly jasně vyznačené a povinné. Ostatní byly dobrovolné. Uvědomujeme si, že pozornost

předškolního dítěte je velmi krátkodobá, a tak se v lekci střídaly aktivity a samotná lekce nepřekročila půl hodiny.

Rodiče v této době hráli velkou úlohu. Naším cílem bylo, aby děti zvládaly činnosti úplně samy bez přítomnosti rodičů, přesto bylo třeba dětem zajistit například pracovní listy - tisk a vystřižení. To obstarávali právě rodiče. Děti si tak mohly vyzkoušet, jak moc mohou být samostatné, a tato zkušenost je připravila na možnost, že si distanční výuku zopakují i ve škole.

Pandemická opatření zasáhla samozřejmě i naši školu. Po prvních dvou týdnech nejistoty začalo horečné přizpůsobování se a hledání možností, jak s žáky pracovat při distanční výuce, pomoci rodinám a zároveň udržet naše nastavené hodnoty. V novém školním roce jsme již byli lépe vybaveni jak materiálně (notebooky pro žáky, pedagogy, online výuková prostředí, možnosti vizualizace), tak zkušenostmi. Během dalších distančních měsíců jsme byli nuceni částečně upustit od našich montessori pomůcek, ale stále jsme pracovali s dětmi na posilování jejich klíčových kompetencí, vlastní zodpovědnosti za své vzdělávání a, především u starších žáků, kde distanční výuka probíhala téměř celý školní rok, na udržení vnitřní motivace k učení.

V průběhu distančního vzdělávání naši školu také několik žáků opustilo. Některé rodiny očekávaly online výuku v rozsahu běžného školního dne včetně odpolední družiny, což nebylo v možnostech pedagogů ani v souladu s našimi hodnotami směřujícími právě k vnitřně motivované práci, k přijetí zodpovědnosti za své učení - a tedy i schopnosti komunikovat s průvodcem v případě obtíží v osvojování si některého tématu, účasti na online vyučovacích hodinách a odevzdávání zadaných prací.

Obecně se však rodiče museli do vzdělávání svých dětí více zapojit. Mladším bylo třeba pomoci se zápisem a připojením se do online hodin, s prací v průběhu výuky i s vypracování samostatných úloh. Starší potřebovali podporu a pomoc s orientací v časovém harmonogramu dne a týdne, s plánováním času pro online výuku i samostatnou přípravu, aby byly úkoly plněny včas.

V době střídající se distanční a prezenční výuky jsme se snažili zaktivizovat celé rodiny - průvodci vypisovali tzv. “výzvy”. Žáci a jejich rodiny tak svými pohybovými aktivitami sbírali peníze na nákup nových deskových a karetních her do školní družiny, obnovovali školní knihovnu, před Velikonocemi jsme společnými silami zdolávali virtuální cestu se zvony až do Říma. Když vlivem vládních nařízení nebylo možné uskutečnit společnou Vánoční besídku, žáci sami naplánovali a zrealizovali natáčení krátkých představení, která pak s pomocí průvodců sestříhali a sdíleli s rodinami coby vánoční přání.

Návrat do školních lavic se, i přes všechna opatření, nesl v radostném duchu. Žáci druhého trojročí se sice do školy dostali jen na několik týdnů před závěrem roku, přesto však nadšeně zorganizovali několik akcí pro své mladší spolužáky i děti ze školky - stezku s úkoly a také rozsáhlou Pohádkovou cestu plnou úkolů a překážek.

Mnozí žáci během distanční výuky značně “vyrostli”. Někteří přenesli možnost svobodné volby způsobu a doby činnosti ze školy i do své výuky v domácím prostředí, udrželi svou vysokou motivaci k učení se, rozvíjeli i další své dovednosti. Jiní se více zapojili až zase s návratem do běžné výuky, ačkoli se při problémech účastnily řešení celé rodiny.

3. Klima ve škole

3.1. Co je školní klima a jak na něm pracujeme

Prof. Vladimíra Spilková, autorka článku „Klima školy je zásadním aspektem pro utváření osobnosti dítěte” v rozhovoru pro EDUzín uvádí: “*…když se hovoří o klimatu školy, myslí se tím, jak se tam lidé (žáci, učitelé, vedení školy, nepedagogičtí pracovníci – školník, kuchařky, uklízečky aj.) cítí, jaké jsou tam mezilidské vztahy a existují-li tam nějaké obecněji sdílené hodnoty, na jejichž základě se lidé určitým způsobem chovají*”.[1] S touto definicí bezezbytku souhlasíme. Naším cílem, je, aby se všichni aktéři vzdělávání, tedy žáci, pedagogové, nepedagogové a také samozřejmě rodiče a rodinní příslušníci žáků, cítili ve škole co nejlépe. K tomu je třeba, aby byly naplněny jejich základní potřeby, aby se ve škole cítili v bezpečí a aby pro ně byl pobyt ve škole sám o sobě smysluplný. Základním

[1] Klima školy má zásadní vliv na to, jak se děti učí. *EDUzín* [online]. 2.5.2013, , 1 [cit. 2021-12-12]. Dostupné z: https://eduzin.cz/wp/2013/05/02/klima-skoly-ma-zasadni-vliv-na-to-jak-se-deti-uci/

předpokladem k takovému klimatu ve škole jsou partnersky nastavené vztahy na všech úrovních školy. Partnerství a zodpovědnost jsou základní hodnoty aplikované napříč celou školou.

3.2. Tvorba klimatu při aplikaci distančního vzdělávání.

Práce na klimatu školy v průběhu běžné výuky je v naší škole dobře zavedeným standardem. Probíhají komunitní kruhy a pravidelné třídnické hodiny. Řešení případné psychické nepohody, nebo neúspěchu ve vzdělávání a nastavování zdravých vztahů v kolektivech je prioritou školy. Žák, který se necítí v bezpečí, věnuje veškerou energii vlastní ochraně, nikoli učení.

V době uzavření škol byla velmi rychle viditelná potřeba nastavit podobné standardy i v rámci distančního vzdělávání. Proto probíhaly ve studijních skupinách pravidelné virtuální ranní kruhy. Jednou týdně se konaly individuální schůzky žáků s kmenovým pedagogem zaměřené na plánování vzdělávání, podporu a pomoc. Rodiče byli vyzváni, aby při každé pochybnosti o vzdělávacím pokroku žáka kontaktovali jeho učitele. O mimořádné online schůzky mohli každého pedagoga požádat i žáci. Probíhaly společné akce, jako například pečení jidášů, rodinné pohybové výzvy a podobně. Byly nastaveny pravidelné hodiny pro studijní skupiny, kdy žáci pouze sdíleli své pocity a příběhy, navzájem se podporovali. Nejstarší žáci viditelně pociťovali nedostatek osobních vrstevnických kontaktů. Těm byla určena setkání se školní metodičkou prevence zaměřená na právě na sdílení pocitů, emocí, potřeb a na obyčejné spolubytí a povídání ve virtuálním prostředí aplikace Gather.town. Pravidelná setkání s metodičkou obsahovala i návody a inspiraci pro žáky jak zabezpečit naplňování svých potřeb, jak zlepšit a přizpůsobit prostředí, v němž teď tráví veškerý svůj čas. Jak se motivovat k učení, jak se starat o své tělesné potřeby zejména při nedostatku možností venkovních pohybových aktivit, které pandemická doba omezila na minimum.

4. Samosprávné orgány žáků

4.1. Školní parlament

Školní parlament je platforma, na základě které se mohou žáci smysluplně zapojit do života školy. Kultivuje zodpovědnost žáků za vlastní vzdělávání a za prostředí, v němž pobývají.

Úkolem zástupců Školního parlamentu je pravidelné setkávání na pracovních schůzkách, na nichž přednášejí návrhy a připomínky svých spolužáků ke vzdělávacímu procesu, školnímu prostředí či vzájemnému soužití zástupcům vedení školy. Založení školního parlamentu je dlouhodobým cílem naší školy. Navázali jsme komunikaci s parlamentem Dvořákova gymnázia v Kralupech nad Vltavou. V této škole parlament dlouhodobě funguje a je vedením respektován jako nedílná součást participace žáků na směřování školy. Naším úmyslem bylo uskutečnění schůzky pedagogického týmu, sestaveného za účelem podpory vzniku parlamentu v naší škole, se zástupci parlamentu gymnázia. Záměrem schůzky bylo probrat s žáky gymnázia jejich názor na smysluplnost zřízení instituce parlamentu už na základní škole. Co by považovali za důležité, jaké kompetence jim samotným připadá důležité získávat už na ZŠ. Pandemická situace a neustálé karantény některých členů našeho týmu nebo členů parlamentu nám však zabránily v osobním setkání. Nicméně z komunikace s žáky gymnázia je již nyní jasné, že zřízení žákovského parlamentu už na ZŠ je velmi vhodné. Hledáme tedy nadále cestu, jak se tohoto úkolu zhostit. Nicméně parlament je demokratická struktura. Jako takový tedy nemůže být zřízen "nařízením shora", tedy ze strany vedení školy, nebo učitele. Rozhodli jsme se tedy, že budeme postupovat tak, že po úvodní schůzce se zástupci gymnaziálního parlamentu požádáme některé z nich, aby do naší školy přišli udělat besedu. Aby našim žákům předestřeli možnosti, které jim tato instituce nabízí a motivovali je vlastním příkladem. Mohou se našim žákům stát věkově bližšími vzory, které mohou následovat mnohem svobodněji, než své učitele nebo přímo vedení školy.

Omezením pro vznik parlamentu v naší škole je malý počet žáků a také jejich nízký věk. V třetím trojročí, ve studijní skupině pro žáky 7.- 9. ročníku je pouhých 9 žáků a nejstarší z nich je žákem 8. ročníku. Otázkou je, zda v tak malém počtu žáků najdeme dostatek silných a zdravých osobností, které se budou chtít ujmout zodpovědnosti, kterou členství v parlamentu bezpochyby je. Protože však vedeme žáky k partnerství, zodpovědnosti a sebeúctě už od mateřské školy, věříme, že možnost participace na vedení a směřování školy nakonec uvítají a ujmou se hozené rukavice hned, jak se podaří uskutečnit schůzku s parlamentem gymnázia.

Velkou inspirací pro nastavení demokratického a integrativního charakteru klimatu naší školy je publikace Summerhill pojednávající o nezávislé britské internátní škole, založené v roce 1921 Alexanderem Sutherlandem Neillem[2]. Tam jde demokracie ještě hlouběji, než jen k vytvoření žákovského parlamentu. A vzhledem k délce fungování tohoto projektu musí být demokratický model školy funkční.

[2] NEIL, A. S. *Summerhill*. 2. Praha: Peoplecomm, 2015. ISBN 978-80-87917-16-9.

5. Společné hodnocení pokroku ve vzdělávání žáka

5.1. Tripartitní schůzky

Vždy na konci prvního a třetího čtvrtletí probíhají tripartitní třídní schůzky. Jejich účastníky jsou žák, pedagog a rodič/ oba rodiče, popřípadě více pedagogů, kteří daného žáka vzdělávají. Základními složkami je tedy žák, škola a rodiče. Během přibližně půlhodinového setkání jsou probrána témata, kterým se žák v uplynulém období věnoval, jsou analyzovány úspěšné i neúspěšné kroky a společnými silami jsou stanoveny priority pro další období. Prostor k vyjádření dostávají všechny tři strany. Od rodičů často přichází zajímavé podněty směřující ke zlepšení vzájemné komunikace, návrhy k další spolupráci v zájmu dítěte, možnosti řešení případných problémů.

Jak již bylo zmíněno, tripartitní schůzky se konají také pro předškolní děti před podáním přihlášek do naší ZŠ.

6. Závěr - podporující komunita rodičů a partnerství všech aktérů vzdělávání jako základní a nezbytný inovativní prvek současného školství

Propojení rodiny a školy je důležitá součást, od které se pak odvíjí vzájemná komunikace, důvěra a spolupráce všech aktérů vzdělávání. Vzniká tak prostředí vhodné pro otevřenou a konstruktivní komunikaci, jejímž cílem je rozvoj každého žáka na hranice jeho osobních možností. Škola tak naplňuje společně s rodinou základní cíl - být tu pro dítě a společně nalézat nejlepší způsob, jak jej doprovázet a pomáhat mu v co nejlepším startu jeho cesty naplněné touhou celoživotně se učit a růst. Stát se platným členem společnosti, který plně přijal zodpovědnost za svůj život a za to, jak svým konáním ovlivňuje své široké okolí.

6.1. Prvky, které škola považujeme za inovativní a doba jejich využití

Je diskutabilní, zda lze partnerské vztahy žáků, školy a rodiny v prostředí naší školy považovat za inovativní prvek. Pro nás jde daleko spíše o základní stavební kámen fungování školy. Využíváme je od samého začátku existence a pracujeme na jejich rozvoji a

prohlubování. Pandemická doba nám nastavuje nové výzvy a znesnadňuje naši práci. Avšak ukazuje se, že bez vztahů založených na osobních setkáních a živého zážitku sounáležitosti s komunitou vzniklou kolem školy nelze zvládnout distanční výuku bez velkých škod a bez ztráty motivace žáků i pedagogů. Pamatuje-li si člověk, jaké to je být součástí živé komunikující a respektující komunity, těší se v době uzavření škol, až tato opatření skončí a bude se moci vrátit. Víra ve znovunavrácení se ke zdravým vztahům v postpandemické době je tím nejdůležitějším činitelem, který rozhoduje o hloubce škod způsobených roztrháním společnosti nastavenými opatřeními jednotlivým žákům. A také pedagogům a rodičům. Jsme více než kdy dřív rozhodnuti o komunitu okolo školy pečovat a dál ji rozvíjet. Tato doba nám ukazuje, že je to velmi třeba a že je naše cesta správná.

Paradoxní je, že nastavování zdravých vztahů a otevřená a pravdivá komunikace v respektu ke každému jednotlivci není nijak časově, ani finančně náročná. Neklade si za podmínku velké investice, není nutné stavět nové, drahé budovy a nákladná zařízení. Jediné, co je třeba, je snaha každého aktéra na sobě upřímně pracovat, vzdělávat se a růst. Být ochoten vidět svá omezení a chyby a poučit se z nich. Nesoudit druhé a navzájem se s respektem přijímat a podporovat. Tou nejdůležitější komoditou, kterou je třeba využít na maximum, je vlastně jen čas. A toho máme každý z nás každý den plných 24 hodin. Myslíme si, že to samé si v době uzavření škol uvědomily i rodiny našich žáků. Pro ty, kteří sdílejí stejné hodnoty, jako pedagogové školy, může být zážitek pandemie velmi přínosným pro jejich další život a růst. Rodiče a děti měli dostatek času navzájem se poznat skutečně do hloubky. A škola okny virtuálních učeben nezřídka nahlédla do samotného a běžně ukrytého středu rodin.

6.2. Cíle, jichž chceme dosáhnout

To, že je naším cílem dále rozvíjet komunitní charakter naší školy, je z tohoto dokumentu zcela zjevné. Mnoho rodin se vinou pandemie dostalo do existenčních potíží a nemohlo hradit školné v naší škole v plné výši a žádalo o slevu ze sociálních důvodů. Už od začátku existence školy byl naším cílem určitá prosociálnost. Cílovou skupinou rodin, s nimiž chceme spolupracovat, nejsou rodiny s vysokým příjmem, jak se může na první pohled u soukromé školy zdát, ale spolupráce s rodinami sdílejícími stejné hodnoty jako škola. Proto je naše měsíční školné od samého založení školy 4000 Kč měsíčně. I taková částka může být pro rodiny, zejména vícedětné, značně zatěžující. Rádi bychom do budoucna nastavili

určitou reformu placení školného, která zároveň posílí komunitu školy. Chtěli bychom, aby školné hrazené v korunách bylo ještě nižší, například 1500 Kč/měsíc. Zbylou hodnotu, to je 2500 Kč, by měly rodiny možnost nahradit prací ve prospěch školy. S rodinou by byl uzavřen kontrakt, který by ocenil hodnotu nabídnuté práce a smluvně zavázal obě strany k respektování dohody. Rodiny by si pak mohly vybrat, zda hodnotu školného uhradí v penězích nebo prací pro školu. Společná práce utužuje vztahy a snímá z rodin starost o dostatek financí na studium dítěte v naší škole. V současné době diskutujeme o praktické realizaci uvedené reformy financí, která bude zahájena po ukončení dostavby chybějící učebny naší školy. Stavbu je nutné financovat z prostředků vybraných na školném. To nás v současné době zdržuje od realizace reformy. Věříme, že dalším efektem této změny bude posílení pocitu sounáležitosti rodin ke škole a posílí vzájemné vazby.

7. Zdroje a použitá literatura

Klima školy má zásadní vliv na to, jak se děti učí. *EDUzín* [online]. 2.5.2013, , 1 [cit. 2021-12-12]. Dostupné z: https://eduzin.cz/wp/2013/05/02/klima-skoly-ma-zasadni-vliv-na-to-jak-se-deti-uci/

NEIL, A. S. *Summerhill*. 2. Praha: Peoplecomm, 2015. ISBN 978-80-87917-16-9.